

ajuntament de palafrugell
arxiu municipal
servei de gestió documental i arxiu

FONS *Círculo Mercantil*

ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

Codi de referència

AMP (Arxiu Municipal de Palafrugell)

Nivell de descripció

Fons

Títol

Formal: *Círculo Mercantil*

Data (es)

1903-1993

Volum i suport

5'70 ml (39 unitats d'instal·lació)

ÀREA DE CONTEXT

Nom del productor

Círculo Mercantil

Història del productor

L'entitat del Cercle Mercantil es va constituir oficialment el 22 de maig de 1904 després que el governador civil n'aprovés els Estatuts el 21 de desembre de 1903. Els Estatuts del Cercle van ser objecte de diverses modificacions, el 1941 i el 1965.

La majoria de socis fundadors del Mercantil provenien de la societat *La Alianza*, un casino nascut l'any 1882 de la mà d'un grup d'industrials surers i propietaris benestants. El Mercantil era conegut a Palafrugell com el casino dels senyors, pel seu caràcter elitista i burgès, especialment fins a la Primera Guerra Mundial quan la crisi econòmica que va afectar Palafrugell i la indústria surera va obligar a obrir el centre a les classes mitjanes.

El casino va situar-se a Plaça Nova, al costat del Fraternal, en un edifici de Martí Peya, un *americano* que s'havia enriquit gràcies als negocis de Cuba. El constructor de l'edifici va ser Josep Ferrer Bataller, el *Bonic*, responsable de construir bona part de les cases de les classes benestants de Palafrugell a finals del segle XIX. L'immoble va passar a mans de Josep Capellà Rigau, de Torroella de Montgrí, segons consta en el contracte d'arrendament de 1942 entre la societat i el nou propietari.

Al Mercantil, els socis compartien les activitats lúdiques -pensades per les classes benestants del poble- amb els negocis i la feina. Al casino s'hi convocaven reunions i s'hi tancaven operacions industrials i comercials. Durant el 1903 els empresaris surers de Palafrugell i de la comarca hi van convocar sessions per discutir sobre els tractats de comerç i els aranzels que afectaven la indústria, que han quedat reflectides en algunes actes.

A partir dels anys vint, els diversos presidents van portar a terme un seguit de reformes importants. Es va dinamitzar el servei de consergeria que junt amb les quotes dels socis, constituïen bona part dels ingressos de l'entitat. També s'incrementà el nombre de socis. El 1921 la societat tenia ja 280 socis. Entre 1919 i 1920 van introduir-se els serveis de perruqueria i de neteja de sabates, va ampliar-se el saló i el cafè, es va millorar la decoració i el mobiliari, s'organitzaren els combats de boxa els diumenges i s'arrendà el Cine Barcelonés per celebrar-hi balls .

Els balls del Mercantil van arribar a tenir força prestigi a la província. La temporada s'iniciava a l'octubre, abans que al Fraternal, i només hi podien entrar els socis i els forasters. L'entrada era lliure per a les noies. Els balls se celebraven els diumenges i en festes assenyalades (Festa Major i Carnaval).

Durant la Guerra Civil, l'edifici va ser confiscat i l'entitat es va tornar a posar en marxa l'any 1941. A partir d'aquesta època, el Mercantil va passar per diverses etapes i va continuar participant en actes com la Festa Major i organitzant balls en dates assenyalades com les festes de la "Liberación" durant els anys quaranta, el Cap d'Any, el Carnaval i les Festes de Primavera. També van continuar les activitats al veí teatre i cinema -l'antic Cine Barcelonés, rebatejat

com a Cinema Victoria-, fins el 1986 quan l'edifici va ser adquirit per l'Ajuntament. A finals dels anys vuitanta, el Mercantil va ser la seu del Club d'Escacs de Palafrugell.

El Mercantil va romandre a l'edifici de Plaça Nova fins el 1989 quan va haver de ser desallotjat en no renovar-se el contracte d'arrendament. El 1990 la societat es va instal·lar en una sala annexa del Cafè Empordania (carrer Rajola, núm.9) i actualment no està dissolta, encara que no té cap activitat. D'altra banda, l'edifici que havia ocupat el Mercantil a Plaça Nova va ser adquirit per l'Ajuntament de Palafrugell l'any 2009.

Història arxivística

La documentació es conservava a les dependències de edifici del Mercantil (Plaça Nova, núm. 5).

Dades sobre l'ingrés

Cessió en règim de comodat, 15 de maig de 1989, essent president Roman Miró.

ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

Abast i contingut

Els fons testimonia les activitats lúdiques i festives que va desenvolupar el Mercantil, així com la seva pròpia gestió interna i les relacions externes amb altres institucions, administracions i organitzadors de balls i espectacles (conjunts, orquestres, companyies, etc.).

La major part dels documents conservats del fons corresponen als anys posteriors a la Guerra Civil. Dels anys anteriors, només es conserven els llibres d'actes i els llibres de comptabilitat. La documentació més extensa és la que fa referència a l'àrea econòmica de l'entitat: llibres de comptabilitat i la sèrie de factures i rebuts on podem resseguir la despesa dels proveïdors, impostos i taxes i les liquidacions de balls (pagaments SGAE i pagaments a orquestres).

És interessant el bloc de documentació del govern i la gestió de l'entitat: actes de la junta, convenis amb l'Ajuntament, contractes de l'arrendament de l'edifici i els avisos i les convocatòries de socis on s'informa sovint dels processos electorals. També són interessants la correspondència amb orquestres i conjunts de balls, els contractes signats amb els seus representants i les

autoritzacions del govern civil de les activitats lúdiques i festives a l'hora d'estudiar l'organització dels balls i les activitats promogudes per la societat.

Són abundants els cartells relacionats amb els balls i el cinema i també són interessants les plaques de vidre dels anuncis que es projectaven al veí Cinema Victoria.

Cal destacar que dins del fons s'ha localitzat un llibre d'actes de l'Ateneu Palafrugellenc (1910-1918), documentació del Club d'Escacs de Palafrugell i una reduïda documentació del F.C. Palafrugell.

Sistema d'organització

La documentació s'ha classificat per funcions i activitats de l'entitat.

1. Govern del centre

1.1. Actes de la Junta

1.2. Reglaments i estatuts

1.3. Convenis i contractes

2. Administració i gestió

2.1. Gestió de les finances

2.1.1. Llibres de comptabilitat

2.1.2. Rebuts i factures

2.1.3. Balanços i pressupostos

2.1.4. Documentació bancària

2.2. Gestió del patrimoni

2.2.1. Assegurances

2.2.2. Inventaris

2.2.5. Contractes de serveis

2.3. Correspondència d'entrada i sortida

2.4. Personal

2.4.1. Plantilla

2.4.2. Contractes

2.4.3. Cotització a la seguretat social

2.5. Socis / afiliats

2.5.1. Sol·licituds de socis

2.5.2. Llistats de socis

2.5.3. Avisos i convocatòries als socis

2.5.4. Rebuts de quotes de socis

3. Organització de balls i activitats festives

- 3.1. Balls
  - 3.1.1. Contractació d'orquestrres
  - 3.1.2. Correspondència amb orquestrres i conjunts de ball
- 4. Material imprès
  - 4.1. Cartells i programes
    - 4.1.1. Cartells i programes de balls
    - 4.1.2. Cartells i programes de cinema
    - 4.1.3. Cartells i programes d' activitats diverses
    - 4.1.4. Cartells i programes publicitaris d'orquestrres, conjunts i companyies d'espectacles.
  - 4.2. Targetes de balls / fulls / tiquets
- 5. Imatges
- 6. Hemeroteca
- 7. Biblioteca
- 8. Mostra d'unitats d'instal·lació
- 9. Objectes
- 10. Club d'Escacs Palafrugell
- 11. F.C. Palafrugell
- 12. Cinema Victoria
- 13. Ateneu Palafrugellenc

Informació sobre avaluació, tria i eliminació

La documentació és de conservació permanent.

Incrementos

L'entitat no té actualment ni seu ni activitat, però no està dissolta. No es pot descartar, doncs, que es realitzi una nova incorporació de documentació.

ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

Condicions d'accés

L'accés a la documentació del fons és públic.

Condicions de reproducció

Les reproduccions de documentació es regiran segons la normativa del Reglament del Servei d'Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Palafrugell.

Llengües i escriptures dels documents

Castellà i català.

Una part de l'hemeroteca és en anglès.

Característiques físiques i requeriments tècnics

La major part dels documents es troben en bon estat de conservació. S'ha procedit a netejar-los de la pols acumulada i a extreure'n grapes i clips atès l'alt grau d'oxidació de presentaven.

Instruments de descripció

S'ha elaborat un inventari del Fons *Círculo Mercantil*, realitzat per Jordi Turró Anguila amb direcció de M. Concepció Saurí.

ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

Existència i localització dels originals

Els originals de la unitat de descripció es troben a l'Arxiu Municipal de Palafrugell.

Documentació relacionada

Col·lecció de cartells i programes, AMP.

Col·lecció de programes de la Festa Major, AMP.

Fons i col·leccions d'imatges, AMP.

Targetes i programes, àlbum Impremta Palé, AMP.

Biblioteca auxiliar, AMP.

A l'Arxiu Històric de Girona, documentació referent a associacions al fons del Govern Civil.

Bibliografia i altres fonts d'informació

AAVV "Notes per a una història del cine a Palafrugell", *Revista de Palafrugell*, núm. 26, Associació Cultural el Pou d'en Bonet, 1995, pp.10-13.

BAGUÉ I VILÀ, Enric. *El Palafrugell popular. Tavernes, cafès, fondes, hostals, casinos, colles i cinemes*. Quaderns de Palafrugell. Ajuntament de Palafrugell. Diputació de Girona. 1995.

OLLER, Oriol. *Música i festa a Palafrugell*. Quaderns de Palafrugell, núm. 19. Ajuntament de Palafrugell. 2010.

OLLER, Oriol i Yolanda CERVIÀ (coord.), *El Fraternal. 125 anys*, Centre Fraternal, 2012.

SAURÍ, M. Concepció, *El Mercantil*, Fitxa elaborada pel projecte *Cafè i cultura*, Casa de Cultura de Girona, 2009, AMP.

Audiovisual: *El mercantil ahir, avui i demà*. AMP. 2013.
<https://www.youtube.com/watch?v=KvKDcDXe-ho>

ÀREA DE NOTES

Notes

Títol: La societat va anomenar-se *Círculo Mercantil*, tot i que durant els anys de la II República i després de la Dictadura es va utilitzar el nom catalanitzat com a Cercle Mercantil. Popularment s'ha conegut com El Mercantil i Casino dels senyors.

La cartellera del Cinema Victoria també anunciava les pel·lícules del Cinema Garbí i del centre Fraternal; per això en el fons es troben cartells d'aquests dos cinemes.

ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

Autoria i data(es)

Descripció realitzada per Jordi Turró Anguila (Docuserveis). Descripció finalitzada el gener de 2013.

Fonts

Inventari del Fons *Círculo Mercantil*.

Regles o convencions

Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius i Associació d'Arxivers de Catalunya, 2007.